

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Олександр Користін,

доктор юридичних наук, професор,
ректор Одеського державного університету
внутрішніх справ

Олена Цільмак,

доктор юридичних наук, професор,
в. о. начальника кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Одеського державного університету
внутрішніх справ

УДК 343.985

Евристичні методи побудови та перевірки криміналістичних версій

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень дуже важливе значення відіграє процес побудови та перевірки криміналістичних версій, якій є складним пізнавально-вольовим процесом, якість та результативність якого залежить від того які саме методи використовуються для його реалізації.

Розкриттю сутті криміналістичних версій присвячені праці: В. Ф. Асмуса, Р. С. Белкіна, А. М. Васильєва, А. І. Вінберга, С. О. Голунського, Л. Я. Драпкина, А. Ф. Зелін-

ського, І. М. Лузгіна, А. М. Ларіна, Г. М. Мінковського, І. Ф. Пантелеєва, Р. Д. Рахунова, О. О. Старченка, М. С. Строговича, Б. М. Шавера, А. Р. Шляхова та інших.

Слід підкреслити, що у криміналістичній літературі та наукових працях приділялася належна увага технології побудови та перевірки криміналістичних версій. Однак, відмічена деяка фрагментарність стосовно евристичних методів побудови та перевірки криміналістичних версій. Тому метою та завданнями нашої

статті є описання різновидів евристичних методів побудови та перевірки криміналістичних версій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Побудова та перевірка криміналістичних версій відбувається за допомогою різноманітних методів, які умовно можна класифікувати таким чином: 1) загальнологічні (аналіз – синтез, наукова абстракція, узагальнення – абстрагування, аналогія – моделювання, індукція – дедукція, класифікація); 2) загальнонаукові (діалектичний та метафізичний); 3) прикладнонаукові (теоретичні (формалізація, аксіоматизація, гіпотетично-дедуктивний) та евристичні (спостереження, порівняння, описання, експеримент)); 4) спеціально-прикладні (алгоритмічний); 5) специфічні (криміналістична рефлексія, криміналістичне прогнозування, інтуїтивний) та 6) евристичні (мозковий штурм, синектика; колективний пошук оригінальних ідей, евристичні питання, багатовимірні матриці, інверсія, організовані стратегії).

Ми зупинимось лише на евристичних методах так як вони у криміналістичній літературі та наукових працях вчених криміналістів описані не були. Отже, під евристичними (з грецької «heurisko» - відшукую, відкриваю) методами побудови та перевірки криміналістичних версій, ми вважаємо слід розуміти – креативний спосіб отримання інформації, та спосіб пошуку, виявлення, обробки та впорядкування системи закономірностей, механізмів, елементів, ознак, властивостей, характеристик об'єктів досудового розслідування для створення ідей, припущень стосовно сутності злочину або окремих обставини події, яка має ознаки злочину. Слід підкреслити, що евристичні методи не гарантують вирішення складних завдань у кримінальному провадженні, однак без них процес прийняття процесуальних рішень буде утрудненим або іноді й зовсім неможливим.

Евристичні методи застосовуються в умовах невизначеності фактичних даних, неповноти вихідної інформації щодо об'єктів досудового розслідування, з метою організації та планування досудового розслідування злочину. Вони ґрунтуються на творчому переосмисленні та упорядкуванні набору окремих фактів стосовно сутності злочину або окремих обставини події, яка має ознаки злочину, у логічну завершену систему.

Розглянемо детальніше різновиди евристичних методів та їх етапи застосування. Отже, одним із різновидів евристичного методу є метод «мозкового штурму» (від англ. brainstorming – варіанти перекладу: мозковий штурм, мозкова атака, конференція ідей). Його виникнення припадає на кінець 30-х років ХХ ст. Винахідником цього методу вважається Алекс Ф. Осборн (США) [1].

Мозковий штурм – це креативний метод, який полягає у вільній груповій генерації суб'єктами правозастосовної діяльності будь-яких ідей, припущень стосовно подій, процесів та явищ певного злочину, стратегій та тактик об'єкта досудового розслідування, – з їхньою подальшою експертизою для відбору 2-3 найбільш імовірних, основних та найбільш достовірних.

Необхідно підкреслити, що під час застосування методу «мозкового штурму» провідна роль відводиться слідчому. Саме він повинен організувати роботу суб'єктів досудового розслідування так, щоб жодна ідея, припущення не були втрачені, щоб усі вони були обговорені, змістовно оцінені та продумані кроки для їх реалізації.

Алгоритм застосування цього методу зводиться до таких етапів: 1) генерування ідей, припущень стосовно сутності злочину або окремих обставини події, яка має ознаки злочину; 2) аналіз ідей та припущень; 3) відбір з них найкращих для висунення версій; 4) визначення провідних, допоміжних, запасних криміналістичних версій та тих, що не мають

значення для конкретного злочину; 5) планування заходів перевірки криміналістичних версій, визначення конкретних завдань, строків та виконавців; 6) пошук можливостей для їх перевірки або реалізації; 7) підведення підсумків з паралельним контролем і самоконтролем отриманих результатів.

Розглянемо більш детально етапи застосування цього методу. Отже, щодо першого етапу, слідчий спонукає суб'єктів досудового розслідування до генерування ними різноманітних ідей, припущень стосовно сутності злочину або окремих обставини події, яка має ознаки злочину, при цьому слід підкреслити, що усі ідеї або припущення записуються на дошці або на ватмані. Головними правилами на цьому етапі є те, що необхідно: а) висловлювати усі ідеї або припущення, що виникають (слід пам'ятати, що серед них не має поганих або абсурдних); б) на кожну ідею або припущення надається не більше 20 секунд (швидкий темп сприяє активізації мозкової діяльності); в) не критикувати ідеї або припущення; г) ставитися з повагою до думки один одного.

Щодо другого етапу, аналізуючи кожну ідею, припущення, суб'єкти досудового розслідування повинні винайти усі аргументи «за» та «проти», тобто обґрунтувати кожну з них. При цьому слідчий заохочує комбінування ідей, припущень, що сприяє їх взаємному покращенню та доповненню. Головними правилами на цьому етапі є: а) синтез вихідних позицій кожної ідеї, припущення, злиття їх в одну спільну; б) збереження своєї відкритої цілісності кожної ідеї, припущення; або одна іншу повинна взаємно збагатити.

Щодо третього етапу. Поступово перелік ідей, припущень стає меншим і слідчий пропонує відібрати з них найкращі. Головним завданням на цьому етапі – є оцінювання ідей, припущень стосовно сутності подій, процесів та явищ конкретного злочин-

у за такими критеріями: 1) дуже гарна, оригінальна ідея або припущення, найбільш імовірна; 2) малоімовірна ідея або припущення, однак можлива; 3) неймовірна ідея або припущення, суперечить наявним фактичним даним.

Головним на цьому етапі є таке правило – якщо у когось з суб'єктів досудового розслідування виникають певні сумніви стосовно не неймовірності певної ідеї або припущення, то ця ідея ідеї або це припущення залишається для подальшого обговорення та перевірки.

Щодо четвертого етапу, слідчий разом з іншими суб'єктами досудового розслідування, серед висунутих версій визначають провідні, допоміжні, запасні та такі, що не мають значення для конкретного злочину.

Щодо п'ятого етапу, слідчий планує заходи перевірки криміналістичних версій, визначає конкретні завдання, строки та виконавців; розставляє пріоритети стосовно першочергових (тобто які необхідно перевірити у першу чергу) та другорядних (тобто які мають другорядне значення для перевірки) криміналістичних версій.

Щодо шостого етапу, слідчий обговорює можливості перевірки або реалізації ідей, припущень. При цьому кожну з них необхідно оцінити за критеріями – неможливо перевірити, важко перевірити, можна реально перевірити. Адже, ідея (припущення) може бути блискучою, яркою, незвичайною, зовнішньо достовірною, однак можливостей для її перевірки або реалізації в даний момент досудового розслідування просто немає.

Таким чином, метод «мозкового штурму» є доволі мобільним та дозволяє у короткий термін винайти найбільш імовірні ідеї або припущення стосовно сутності явищ, подій та процесів конкретного злочину, стратегії та тактики об'єкта досудового розслідування.

Різновидом методу «мозкового штурму» є метод «синектики» (з англ. "synectics" - поєднання різно-

рідних елементів). Його запропонував В. Дж. Гордон (США), який сформулював його у вигляді методу вирішення проблем. Метод синектики отримав подальший розвиток і теоретичне обґрунтування в роботах Г. Я. Буша [2]. Відмінністю методу «синектики» від «мозкового штурму» є те, що під час його застосування заохочується конструктивна критика, яка є конструктивним інструментом, що поліпшує побудову криміналістичних версій.

Цей метод призначений для генерування альтернатив шляхом асоціативного мислення, для пошуку аналогій поставленому завданню. Його головним завданням є – виявлення в процесі обговорення корисних і конструктивних ідей, припущень, щодо сутності явищ, подій та процесів певного злочину, стратегії та тактики об'єкта досудового розслідування.

Головним правилом застосування є відстоювання та обґрунтування кожним суб'єктом досудового розслідування власних ідей або припущень; адекватне вислуховування конструктивної критики та знаходження аргументів щодо їх імовірності та достовірності.

Метод «синектики» застосовується у декілька етапів: 1) повідомлення суб'єктами досудового розслідування усієї відомої їм інформації щодо конкретного злочину; 2) окреслення слідчим завдань процесу побудови криміналістичних версій; 3) висунення суб'єктами досудового розслідування ідей, припущень (які приймаються усі без винятку) та їх фіксація; 4) аналіз та конструктивна критика кожної запропонованої ідеї, припущення; 5) групування та доповнення ідей, припущень, тобто їх інтегрування; 6) конструктивний аналіз та конструктивна критика інтегрованих ідей, припущень; 7) відбір найбільш імовірних ідей, припущень, їх групи чи варіантів; 8) планування заходів перевірки ідей, припущень, визначення конкретних завдань, строків та

виконавців; 9) пошук можливостей для їх перевірки або реалізації; 10) підведення підсумків з паралельним контролем і самоконтролем отриманих результатів.

Алгоритм методу «синектики» нагадує чимось алгоритм методу «мозкового штурму», однак, його позитивними сторонами є саме конструктивна критика з боку інших суб'єктів досудового розслідування, шляхом генерування альтернатив для пошуку аналогій у висунутій ідеї або припущенні.

Метод «евристичних запитань» доцільно застосовувати під час побудови та перевірки криміналістичних версій для збору додаткової інформації в умовах проблемної ситуації чи упорядкування вже наявної інформації у процесі вирішення поставленого завдання. Цей метод відомий також як метод «ключових питань». Основою для його походження стало вчення давньоримського теоретика ораторського мистецтва Марка Фабія Квінтіліана (лат. Marcus Fabius Quintilianus), який рекомендував своїм учням ставити перед собою сім ключових запитань [3]: хто? (суб'єкт), що? (об'єкт), навіщо? (мета), де? (місце), чим? (засоби), як? (метод, спосіб), коли? (час). Він підкреслював, що якщо ці питання в певній послідовності поєднати між собою (наприклад, 1 з 2, 1 з 3..., 1 з 4..., ...1 з 7; потім 2 з 3, 2 з 4..., ...2-7 й тому подібне), то вони породжують масу нових, часом зовсім несподіваних запитань та надають можливість відшукати істину.

Цей метод дозволяє знизити проблемність задачі досудового розслідування до оптимального рівня; здійснити розбивку задачі на підзадачі; винайти нові стратегії і тактику.

Алгоритм застосування цього методу зводиться до таких етапів, зокрема, суб'єкти досудового розслідування: 1) повідомляють відому їм інформацію та вказують на фактичні дані щодо конкретного злочину;

2) формулюють проблеми, які підлягають вирішенню; 3) слідчий ставить перед собою та суб'єктами досудового розслідування сім ключових запитань (у прямій послідовності та у послідовному поєднанні); 4) знаходять відповіді на поставлені питання шляхом пошуку ідей або припущень; 5) формулюють криміналістичні версії; з них визначають провідні, допоміжні, запасні та ті, які не мають значення для кримінального провадження; 6) складають план перевірки криміналістичних версій; визначають конкретні завдання, строки та виконавців; 7) здійснюють перевірку криміналістичних версій з попутним пошуком відповідей на сім ключових запитань та їх сполучень; 8) підводять підсумки з паралельним контролем і самоконтролем отриманих результатів.

Слід підкреслити, що слідчий може активувати пошук найбільш імовірних та достовірних фактичних даних та інформації щодо конкретного злочину, задаючи суб'єктам досудового розслідування такі запитання: «А що, якщо все відбувалося не так, а навпаки?», «А що, якщо замінити цю ідею (припущення) на іншу?», «А що, якщо вирішити частину завдання?».

Недоліками та обмеженнями цього методу є те, що він не надає особливо оригінальних ідей і рішень та як й інші евристичні методи, не гарантує абсолютного успіху у вирішенні складних, евристичних завдань досудового розслідування.

Метод «багатовимірних матриць» був розроблений у 1942 році швейцарським фізиком Ф. Цвікі. Він відомий також як метод «морфологічного ящика» або метод «морфологічного аналізу» [4].

Суть цього методу полягає у цілеспрямованому й системному комбінуванні відомих елементів (ознак, інформації, подій тощо) з невідомими, тобто комбінацію відомого з невідомим. Він базується на принципі системного аналізу нових зв'язків і стосунків, що виявляються у процесі матричного аналізу

досліджуваної проблеми, явища, процесу, а також сутності тактики та стратегії об'єкта досудового розслідування. Він дозволяє винайти креативні, оригінальні ідеї, однак його недоліком є велика кількість варіантів гіпотез або рішень.

Алгоритм застосування цього методу зводиться до таких етапів, зокрема, суб'єкти досудового розслідування: 1) повідомляють відому їм інформацію та вказують на фактичні дані щодо конкретного злочину; 2) формулюють проблеми, які підлягають вирішенню; 3) формулюють та виділяють усі важливі елементи, ознаки, властивості, характеристики об'єктів; 4) систематизують та узагальнюють усі можливі параметри об'єктів; виділяють вузлові точки (осі, окремі частини завдання), які характеризують об'єкт з позиції раніше сформульованої мети; 5) зводять в морфологічну таблицю сукупність отриманих варіантів, тобто будують багатовимірну матрицю для системного аналізу можливих комбінацій, сполучень, параметрів, ознак, процесів, ідей тощо; 6) відбирають з морфологічної таблиці зі всіх комбінацій найбільш імовірну та раціональну; визначають її функціональну цінність.

Слід підкреслити, що при побудові матриці, доцільно використовувати не більше семи елементів (7 – оптимальне число параметрів об'єкта дослідження, які можна утримати в оперативній пам'яті), тобто двовимірну матрицю повинна бути 7 на 7. Отже, спочатку будується матриця за 7 основними параметрами об'єкта дослідження (важливими вузовими точками), а потім - формулюються додаткові осі, другорядні або виявлені в ході аналізу вузлові моменти які становлять слідчий інтерес.

Правила побудови матриці: а) під час матричного аналізу злочинного явища або об'єкта досудового розслідування, спочатку виділяють головні параметри об'єкта дослідження, тим самим вибудовується

вісь; б) потім на кожному з вісей мислено нанизують різноманітні комбінації елементів (ідей, припущень), тим самим знаходячи нові зв'язки та відношення; тобто проводять повний перебір всіх варіантів рішень (кожен раз беруть по одному варіанту з кожної осі) з перевіркою комбінацій на відповідність умовам завдання, на реалізацію, на несумісність окремих варіантів у пропонованій їх загальній групі тощо. При цьому обов'язково слідчий графічно зображує усі ці зв'язки та відношення.

Пошук рішення при матричному аналізі відбувається шляхом генерування ідей (припущень), їх апробацій та їх верифікації. Стосовно реалізації рішення, то воно спочатку конкретизується, потім перевіряється, а потім популяризується (розповсюджується).

Для кожної вузлової точки об'єкта, що досліджується, пропонуються винайти варіанти рішень: або виходячи з особистісного практичного досвіду, або з науково-теоретичних надбань; або з будь-яких інших джерел.

Наведемо приклад методу «багатовимірних матриць». Отже, розслідуючи вбивство, слідчий за провідну вісь може визначити найбільш вірогідних осіб, які могли скоїти вбивство (наприклад, дружина (чоловік), син, донька, компаньйон, товариш, колега, батько), а за основу другорядної вісі, наприклад, визначити імовірні мотиви вбивства (спадкоємство, конкуренція, зрада, матеріальна зацікавленість, помста, злість, випадкове вбивство). Потім мислено, по черзі, нанизуючи мотиви вбивства та коло об'єктів, які можуть бути причетні до вбивства, слідчий, разом з іншими суб'єктами, встановлює можливість скоєння ними вбивства та визначає що треба зробити для перевірки алібі.

Слід зазначити, що перевагою методу «багатовимірних матриць» є те, що він дозволяє вирішити складні креативні завдання досудового роз-

слідування та знайти багато нових, несподіваних, оригінальних ідей (припущень). Його недоліками й обмеженнями може бути те, що навіть при вирішенні завдань досудового розслідування середньої тяжкості в матриці можуть виявитися сотні варіантів рішень, вибір найбільш оптимального з яких, виявляється дуже складним та непосильним. Зазначений метод є усиченим тому, що не враховує всі параметри досліджуваної системи ознак або параметрів злочину або сутність тактики та стратегії об'єкта досудового розслідування.

Слід підкреслити, що найбільш ефективним його застосування буде у поєднанні з методом «евристичних запитань», це дозволить більш глибоко пізнати сутність досліджуваної проблеми, явища, процесу, а також сутність тактики та стратегії об'єкта досудового розслідування.

Метод організованих стратегій [5] полягає у пошуку нових рішень через подолання інерції мислення. Він є ефективним при нездатності суб'єктів досудового розслідування відмовитися від найбільш очевидної криміналістичної версії та знайти новий підхід, новий напрям у пошуках істини. Він базується на принципах: а) самоорганізації суб'єкта щодо вибору нових стратегій рішення професійного завдання; б) об'єктивного відсторонення, тобто розгляду об'єкта, предмета, процесу щоразу з несподівано нової точки зору.

Головними правилами використання цього методу для пошуку нових рішень є те, що насамперед необхідно: а) використовувати відому інформацію та фактичні данні; б) використовувати додаткову інформацію з суміжних наук; практичного досвіду інших; в) відшукувати нові ідеї, припущення шляхом уточнення інформації з урахуванням специфіки кримінального провадження; г) перевіряти достовірність, точність, надійність інформації та фактичних даних; д) відсіювати недостовірну, другорядну, незначущу інформацію;

ж) знаходити новий підхід та напрямки у пошуках істини, використовуючи принципово нову інформацію.

До евристичних методів побудови та перевірки криміналістичних версій належить й група методів конструювання (конструктивна спадкоємність, модифікація, інверсія, стандартизація). Розглянемо їх. Щодо методу «конструктивна спадкоємність» – він полягає у поступовому удосконаленні ідей, припущень конкретної криміналістичної версії, шляхом залучення нових або додаткових деталей, вузлів, ознак, характеристик, властивостей, параметрів, які стають відомими під час перевірки версії та які підлягають обов'язковій перевірці для з'ясування їх єдності з іншими вже перевіреними об'єктами. Тобто його основною метою є знаходження «слабких місць» в конструкції криміналістичної версії та вдосконалення її.

Метод «модифікації» (пізньолат. *modificatio* - встановлення міри, від лат. *modus* - міра, вид, образ, мінлива властивість і лат. *facio* – робити; тобто перетворення, удосконалення, видозміна чого-небудь з придбанням нових властивостей) – він полягає у поступовому перетворенні, удосконаленні, видозміні фактичних даних та наявної інформації у відповідності до нових з'ясованих обставин. Застосування цього методу надає можливості отримати нові елементи, ознаки, властивості, характеристики, які полегшать процес визначення сутності злочину або окремих обставин події, яка має ознаки злочину.

Метод «інверсії» (від лат. *inversio* - перевертання, перестановка; тобто перевертання сенсу, заміна «білого» «чорним») – він використовується при вирішенні певного завдання та орієнтований на пошук ідей (припущень) у нових, несподіваних напрямках, найчастіше протилежних традиційним поглядам і переконанням, які диктуються законами формальної логіки та здорового глузду. Зазначений метод базується на принципі дуалізму, тобто діалек-

тичної єдності й оптимальному використанні протилежних (прямих і зворотних) процедур творчого мислення: аналіз і синтез, логічне й інтуїтивне, статичне та динамічне, зовнішні та внутрішні сторони об'єкта тощо. Він має перевагу у тому що дозволяє відшукувати вихід із, начебто, безвихідного становища, знаходити оригінальні, інколи дуже несподівані рішення стосовно різного рівня труднощів й проблем. Його хвилюючим обмеженням є те, що він потребує досить високого рівня творчих здібностей, базисних знань, умінь та практичного професійного досвіду.

Метод «стандартизації» – полягає у евристично-логічній діяльності суб'єктів досудового розслідування, яка забезпечує впорядкування усіх наявних фактичних даних або наявної інформації. Основними принципами цього методу є: а) комплексність – тобто ураховуються усі взаємодіючі чинники, фактичні дані та уся наявна інформація; б) випередження – тобто здійснюється з урахуванням зміни у часі та прогнозування наслідків слідчих (розшукових) дій; в) достовірність – усі фактичні дані повинні бути достовірними, та несутверджуєми; г) чіткість – усі параметри, елементи, ознаки, властивості, характеристики об'єктів досудового розслідування повинні бути чітко сформульовані та недвозначними; д) об'єктивність – усі фактичні дані за необхідністю можна перевірити.

Метод «стандартизації» взаємопов'язаний та взаємообумовлений з такими загальнотеоретичними та специфічними методами пізнання, як: ідентифікація, класифікація, ієрархічний, систематизація, ранжування, селекція та симпліфікація, оптимізація, типізація, уніфікація. Розглянемо їх.

Щодо методу «ідентифікація», він полягає у привласненні об'єкту досудового розслідування певного умовного позначення (унікального найменування, номеру, знаку), на-

приклад, при розслідуванні серії вбивств ще невідомий С. Ф. Ткач отримав прізвисько: «пологівський маньяк». Або виділення певних ознак або набору ознак, які дозволяють його однозначно виділити з інших об'єктів, наприклад, – «вбивця з лісової полоси» (А. Р. Чикатило).

«Класифікаційний» метод – полягає у виділенні в об'єктах дослідження основних класифікаційних елементів, ознак, властивостей, характеристик та їх ранжування за значимістю. Він використовується також в тих випадках, коли необхідно ідентифікувати групи однорідних об'єктів, тобто він організовує безліч об'єктів в систему, встановлюючи зв'язки між ними. Він корисний, насамперед, у тих випадках, коли необхідно обробити інформацію про велику кількість об'єктів, які відрізняються суттєвими ознаками, тобто коли необхідно з безлічі об'єктів вивчення або перевірки отримати інформацію про певний факт.

Під час застосування методу «класифікації» слід використовувати також такі обумовлюючі та детермінуючі його методи, як: 1) ієрархічний – послідовний поділ множини об'єктів на підмножини (відбувається тільки за однією ознакою поділу; без повторів та без пропусків), з використанням принципу «від загального до конкретного»; 2) систематизація – обґрунтована послідовна систематизація фактичних даних або інформації; 3) ранжування – розміщення ознак об'єктів в певному порядку, за принципом зростання або зменшення будь-якої ознаки, властивості, характеристики; 4) селекція та симпліфікація. Вони здійснюються паралельно. Їх основна відмінність в тому, що селекція орієнтована на відбір доцільних деталей, елементів, ознак, властивостей, характеристик об'єктів дослідження, а симпліфікація – на відбір недоцільних, тобто тих що

виключають можливість обирати їх як достовірні фактичні данні; 5) оптимізація – упорядкування деталей, елементів, ознак, властивостей, характеристик об'єктів досудового розслідування за певними критеріями.

Щодо методу «типізація» – він полягає у створенні банку даних типових елементів, ознак, властивостей та характеристик об'єктів досудового розслідування. Метод «уніфікації» полягає у раціональному скороченні числа елементів, ознак, властивостей та характеристик об'єктів досудового розслідування однакового функціонального призначення. Зазначений метод ґрунтується на класифікації та ранжуванні, селекції та симпліфікації, типізації та оптимізації.

Таким чином, група методів конструювання дозволяє творчо підходити до вирішення завдань досудового розслідування, а також чітко й логічно класифікувати, систематизувати, ранжувати усі наявні фактичні данні або інформацію стосовно сутності явищ, подій та процесів конкретного злочину, стратегії та тактики об'єкта досудового розслідування.

Отже, запропонована нами класифікація евристичних методів побудови та перевірки криміналістичних версій, сприятиме більш глибокому їхньому розумінню. Формування у суб'єктів досудового розслідування глибоких знань про евристичні методи побудови та перевірки криміналістичних версій, надасть можливість: удосконалювати практичні уміння та навички; досягати ефективних результатів у процесі розслідування та розкриття злочину; удосконалювати процес досудового розслідування, тобто робити його більш ефективнішим та досконалішим; не допускати помилок у правозастосовній практиці тощо.

Список використаних джерел

1. *Osborn A. F.* Applied imagination: Principles and procedures of creative problem solving. – 3 rd. ed. / A. F. Osborn. – New York: Charles Scribner's Sons, 1963. – 417 p.
2. *Буш Г. Я.* Методы технического творчества / Г. Я. Буш. – Рига: Из-во: «Лиесма», 1972. – 98 с.
3. *Квинтилиан М. Ф.* Двенадцать книг риторических наставлений. / Пер. с лат. [неполный] А. Никольского. – СПб, 1834. – Ч. 1. – 486 с.
4. *Zwicky, F. & Wilson A. (eds.)* (1967). New Methods of Thought and Procedure: Contributions to the Symposium on Methodologies. Berlin: Springer.
5. *Кулюткин Ю. К.* Эвристические методы в структуре решений /Ю. К. Кулюткин. – М.: Педагогика, 1970. – 423 с.

Користін О. Є., Цільмак О. М. Евристичні методи побудови та перевірки криміналістичних версій

У статті авторами розкривається сутність різновидів евристичних методів побудови та перевірки криміналістичних версій – мозкового штурму, синектики, евристичних запитань, багатовимірних матриць, організованої стратегії, конструктивного (конструктивної спадкоємності, модифікації, стандартизації, інверсії). При описанні яких, автори розкрили алгоритм їх використання під час побудови та перевірки криміналістичних версій. Підкреслено, що глибокі знання про евристичні методи побудови та перевірки криміналістичних версій нададуть можливості удосконалювати практичні уміння та навички здійснення досудового розслідування; досягати ефективних результатів у процесі розслідування та розкриття злочину; робити процес досудового розслідування більш ефективнішим та досконалішим; не допускати помилок у правозастосовній практиці.

Ключові слова: евристичні методи, побудова та перевірка криміналістичних версій, слідчий, суб'єкт досудового розслідування, мозковий штурм, синектика, евристичні запитання, багатовимірні матриці, організована стратегія, конструктивний.

Корыстин А. Е., Цильмак Е. Н. Эвристические методы построения и проверки криминалистических версий

В статье авторами раскрывается суть разновидностей эвристических методов построения и проверки криминалистических версий - мозгового штурма, синектики, эвристических вопросов, многомерных матриц, организованной стратегии, конструктивный (конструктивной преемственности, модификации, стандартизации, инверсии). При описании которых авторы раскрыли алгоритм их использования при построении и проверке криминалистических версий. Подчеркнуто, что глубокие знания о эвристических методах построения и проверки криминалистических версий предоставят возможность: совершенствовать практические умения и навыки осуществления досудебного расследования; достигать эффективных результатов в процессе расследования и раскрытия преступления; сделать процесс досудебного расследования более эффективным и совершенным; не допускать ошибок в правоприменительной практике.

Ключевые слова: эвристические методы, построение и проверка криминалистических версий, следователь, субъект досудебного расследования, мозговой штурм, синектика, эвристические вопросы, многомерные матрицы, организованная стратегия, конструктивный.

Korystin O., Tsilmak O. Heuristic methods of construction and testing of forensic versions

The author deals with the types of heuristic methods for constructing and testing of forensic versions - brainstorming synectics, heuristic questions, multidimensional arrays, organized strategy design (structural continuity, modification, standardization, inversion). In the description of which the authors have disclosed algorithm for use in the construction and verification of forensic versions. Emphasized that a deep knowledge of heuristic methods for constructing and testing of forensic versions provide an opportunity: to improve the practical skills of implementing the pre-trial investigation; to achieve effective results in the investigation and detection of crime; make the process more efficient pre-trial investigation and perfect; not to make mistakes in law enforcement.

Key words: heuristics, build and test versions forensic investigator, the subject of pre-trial investigation, brainstorming, synectics, heuristic questions, multidimensional matrix, organized strategy design.